ПОЗИТИВНІ ДІЇ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ЖЕРТВ У МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ СУДІ

ЛИСИК Володимир Михайлович - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID: 0000-0003-2110-9825

СІРКО Андрій Анатолійович - старший викладач кафедри іноземних мов та військового перекладу Національна академія Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

ORCID: 0000-0002-8714-8221

DOI: https://doi.org/10.71404/NP.2025.1.65

У статті досліджується концепція позитивних дій як необхідного інструменту для забезпечення ефективного захисту та субстантивної справедливості для жертв у МКС. Актуальність зумовлена розривом між de jure гарантіями (ст. 68) та de facto реалізацією прав жертв. Формально-рівні підходи недієві в умовах масових звірств та структурної дискримінації.

Головна теза: позитивні дії є легітимним механізмом для трансформації абстрактних гарантій у конкретні, особливо для жертв перехресних форм дискримінації.

Дослідження аналізує еволюцію практики МКС (тлумачення ст. 68, справа Lubanga), водночас наголошуючи на структурних обмеженнях (бюджет, кадри). Аналізується концепція «ідеальної жертви» (Н. Крісті), яка призводить до маргіналізації «реальних жертв» (жінки, діти, особи з інвалідністю).

Стаття детально розглядає конкретні механізми позитивних дій. По-перше, це спеціалізовані механізми розслідування Офісом Прокурора («Політика щодо гендерних злочинів» (2023), що впроваджує жертво-центричний та травмо-інформований підхід).

По-друге, процедурні гарантії (Правила 87, 88). Критично оцінюється, що їх застосування не автоматичне, а вимагає проактивних дій Суду.

По-третє, обґрунтовується розширення «процесуальної рівності» (equality of arms) (Л. Періх Ерреро) для гарантування реальної рівності жертв (фінансоване представництво, доступ до експертів та матеріалів).

По-четверте, наголошується на важливості психосоціальної підтримки. МКС зобов'язаний розробляти травмо-інформовані програми (ключова роль Фонду для жертв).

По-п'яте, підіймається проблема перехресної (інтерсекційної) дискримінації (Є. Окорво). МКС бракує адекватної основи; позитивні дії вимагають багаторівневих механізмів.

У висновках підкреслюється, що головним викликом є інституціональні та фінансові обмеження. Проте, якщо МКС прагне бути судом справедливості для жертв, зміна пріоритетів фінансування є безальтернативною. Позитивні дії – це інвестиція у легітимність та мандат Суду.

Ключові слова: Міжнародний кримінальний суд, МКС, позитивні дії, рівність, equality of arms, процесуальна справедливість, захист жертв, Римський статут, процесуальна рівність, репарації, перехресна дискримінація, жертви злочину, права людини.

Постановка проблеми

Протягом понад двох десятиліть функціонування Міжнародного кримінального суду (МКС) відбулася фундаментальна еволюція розуміння справедливості: від вузького фокусу на притягненні винних до відповідальності до визнання центральної ролі жертви у процесі. Римський статут заклав *de jure* основи для участі жертв та отримання ними репарацій. Однак на практиці розрив між проголошеними правами та їхньою реальною реалізацією за-

лишається критичним. Ця проблема особливо загострюється у випадках масових звірств, системного гендерного насильства та структурної дискримінації, де стандартні, формально-рівні підходи до захисту, виявляються недієвими. Виникає нагальне науково-практичне завдання: розробити та обґрунтувати такі правові механізми, які б дозволили МКС перейти від формальної рівності до матеріальної (субстантивної) справедливості. У цьому контексті концепція «позитивних дій» стає ключовим інструментом для забезпечення справжнього, а не декларативного захисту найбільш вразливих категорій жертв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика захисту жертв в МКС є предметом активної наукової дискусії. Такі дослідники як В. Гутник М. Жюне аналізували інституційні виклики у реалізації прав жертв, зокрема репарації, в той час, як К. Хейс зосереджувалася на специфічних проблемах гендерної справедливості та недостатньому фінансуванні відповідних механізмів. Судова практика, зокрема позиції судді О. Бекі у справі *Lubanga*, демонструє спроби розширювального тлумачення ст. 68 Римського статуту для посилення захисних заходів. Л. Періх Ерреро підіймає питання про необхідність розширення принципу «процесуальної рівності» на користь жертв, а Є. Окорво вказує на неспроможність Суду адекватно працювати з перехресною дискримінацією. Проте, попри визнання окремих проблем, у доктрині бракує комплексного аналізу, який би концептуалізував *позитивні дії* не як виняток чи набір розрізнених заходів, а як цілісну та необхідну стратегію МКС для виконання свого мандату та забезпечення матеріальної справедливості для всіх жертв.

Метою даної статті є обґрунтування концепції позитивних дій як необхідного та легітимного інструменту для забезпечення ефективного захисту та реальної процесуальної рівності жертв у провадженнях Міжнародного кримінального суду.

Виклад основного матеріалу дослідження

Протягом останніх двадцяти п'яти років діяльності Міжнародного кримінального суду один з найважливіших концептуальних зрушень у його функціонуванні полягав у поступовому визнанні того, що справедливість під час здійснення кримінального правосуддя не може обмежуватися лише притягненням до кримінальної відповідальності винних осіб. Одночасно з цим процесом з'явилося розуміння того, що справжня справедливість вимагає крім іншого, активного захисту жертв як у процесі судового розгляду, так і через комплексну систему підтримки та репарацій. Однак, попри те, що Римський статут закріпив права жертв на участь у судових процесах та на отримання репарацій, їхній ефективний захист в умовах масових порушень прав людини, гендерного насильства та структурної дискримінації залишається предметом постійної уваги міжнародної спільноти. Тому не дивно, що у доктрині міжнародного права давно висловлюється думка, що позитивні дії у контексті системи захисту жертв в МКС мають розглядатися не як механізм, що може порушувати принцип недискримінації, а навпаки, як нагальний засіб його справжньої реалізації. Позитивні дії, спрямовані на захист жертв, особливо тих категорій, які піддавались систематичному переслідуванню, перехресним формам дискримінації та найбільш серйозним злочинам, дозволяють трансформувати абстрактні гарантії рівного ставлення в конкретні механізми матеріальної рівності та справедливості. У контексті МКС позитивні дії щодо захисту жертв передбачають цілеспрямовану стратегію, яка враховує особливі потреби вразливих категорій жертв, включаючи жінок-жертв сексуального насильства, дітей, осіб з інвалідністю, представників етнічних та релігійних меншин та тих, кого особливо вразили злочини, для яких характерна системна природа та перехресний характер дискримінації. Такі позитивні дії охоплюють широкий спектр заходів: від спеціалізованих механізмів розслідування і судового переслідування до розвитку та застосування виключних процедурних гарантій, спеціальних мір захис-

ту, психосоціальної підтримки, професійного представництва та адекватного фінансування. Стаття 68 Римського статуту встановлює, що «Суд вживає належних заходів для захисту безпеки, фізичного і психічного благополуччя, гідності та недоторканності особистого життя потерпілих і свідків»[1]. Окрім цього, ця стаття передбачає, що «При цьому Суд враховує всі відповідні фактори, у тому числі вік, гендерний фактор… …і стан здоров'я, а також характер злочину, зокрема у випадках, але не обмежуючись ними, коли злочин включав сексуальне насильство, гендерне насильство або насильство над дітьми»[1]. Однак проста констатація цих положень у юридичному документі далеко недостатня для того, щоб гарантувати їхню ефективну реалізацію на практиці. Як справедливо зазначає М. Жюне, «хоча Римський статут встановив революційні права для жертв, включаючи право на участь та право на репарації, ефективна реалізація цих прав залишається однією з найбільших проблем у практиці МКС» [2, p. 15]. Слід відмітити, що проблема часто криється в тому, що буквальне тлумачення положень про захист жертв не враховує масштабів злочинів, яким піддаються жертви, та не здатне запропонувати адекватні процедури та механізми для того, щоб вирішити їхні реальні потреби. Тому не дивно, що положення передбачене ст. 68 сприймається не як якесь стале, а постійно еволюціонує через судову практику Суду. Коли справи розглядалися, судові палати через тлумачення починали розробляти детальніші нормативи щодо того, як інтерпретувати загальні положення цієї статті в контексті конкретних фактичних обставин. Наприклад, під час розгляду справи The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo суддя Оде Бекі писав, що «поняття «*розумні заходи*» згадані у статті 68 повинні інтерпретуватися максимально широко та творчо, беручи до уваги широкий спектр потреб жертв та свідків» [3, p. 45]. Таке тлумачення відкрило можливість для визнання того, що форми захисту часто повинні бути більш деталізовані та спеціалізовані, залежно від конкретних обставин кожної справи. Однак, навіть такі позитивні судові тлумачення наштовхувалися на серйозні структурні та інституціональні обмеження, пов'язані з обмеженим бюджетом МКС, недостатнім кадровим забезпеченням та недостатнім визнанням важливості функцій захисту у загальній розстановці пріоритетів Суду. К. Хейс зауважує, що «незважаючи на прогресивні положення Римського статуту та судові рішення, що розширюють поняття захисту жертв, загальні ресурси, виділені на реалізацію цих гарантій, залишаються мізерними у порівнянні з ресурсами, виділеними на судове переслідування» [4, p. 22]. Ця невідповідність між нормативною базою та практичною реалізацією створює критичний виклик для розвитку справедливої та ефективної системи захисту жертв. Однією з найважливіших вад у практиці МКС щодо захисту жертв є тенденція розглядати їх як універсальну категорію, незалежно від реальних обставин за яких вони стали жертвами злочинів.

У своїй праці про концептуалізацію жертв у міжнародному кримінальному правосудді, британський дослідник Н. Крісті розрізняє поняття «ідеальної жертви» - жертви, яка задовольняє певні характеристики слабості, невинності та залежності - від «реальних жертв», які часто представляють багато складніші, суперечливі та багатовимірні образи [5, p. 18]. «Проблема у тому, що коли міжнародні суди концентруються на «ідеальній жертві», вони часто нехтують тими вразливими групами, які не відповідають цьому конвенціональному образу, але одночасно дуже потребують спеціалізованої підтримки та захисту» [5; p. 20]. Так, жінки та діти, які піддавались сексуальному насильству, мають унікальні потреби у захисті, які часто не враховуються у стандартних процедурах МКС. Під час розслідування та судового переслідування випадків сексуального насильства, жінки часто стикаються з повторною травматизацією, стигматизацією у своїх громадах, психологічними травмами та іноді навіть з загрозами безпеки від членів своїх власних сімей, що розглядають їх як тих, хто «забруднив» честь родини. Організація «Жіночі ініціативи для гендерної справедливості» у своєму звіті про практику МКС наголошує, що «системне гендерне насильство часто супроводжується складни-

ми структурними змінами в плані того, як жертви сприймаються у своїх громадах… … їх також часто позбавляють доступу до їхніх дітей» [6, p. 8]. Подібні проблеми виникають для дітей - жертв сексуального насильства. Такі діти нерідко вимушені продовжувати жити в тих же громадах, де були вчинені злочини, та іноді в тих же сім'ях, які можуть бути причетні до злочинів. «Психологічні наслідки такої травми часто надзвичайно глибокі та довготривалі, і діти потребують спеціалізованої психосоціальної підтримки, медичної допомоги та освітніх програм для того щоб мати шанс нормального розвитку»[6; p. 8-13]. Однак МКС часто не здатен запропонувати такі комплексні послуги, тому що вони виходять за межі традиційних функцій Міжнародного суду.

Люди з інвалідністю - ще одна категорія жертв, які часто залишаються без адекватного захисту. Люди з фізичною інвалідністю, отриманою внаслідок міжнародних злочинів, часто потребують спеціалізованої лікувальної та реабілітаційної допомоги, а також допомоги у адаптації себе до суспільства у довгостроковій перспективі. Люди з психічною інвалідністю, отриманою внаслідок насильства та травм спричиненого міжнародними злочинами, потребують особливо чутливого ставлення та спеціалізованої психіатричної допомоги. Однак, як зазначається у дослідженні про доступ до правосуддя для осіб з інвалідністю, «міжнародні суди часто не мають ні інструментів, ні досвіду для роботи з особами з психічною інвалідністю, і багато процедурних норм передбачають, що всі учасники можуть адекватно комунікувати та розуміти складні процесуальні правила» [7; p. 12].

Одним з найважливіших аспектів позитивних дій у системі захисту жертв МКС є розробка спеціалізованих механізмів розслідування та судового переслідування, які враховують гендерну та перехресну природу насильства. Офіс Прокурора МКС прийняв низку політик та рекомендацій, спрямованих на залучення більш чутливого та ефективного підходу до розслідування сексуального та гендерного насильства. У свій оновленій «Політиці щодо гендерних злочинів», яка була прийнята у грудні 2023 року, Офіс Прокурора прямо наголошує на необхідності «жертво-центричного та враховуючого травму підходу» до розслідування, судового переслідування та взаємодії з жертвами та свідками сексуального та гендерного насильства. Ця політика передбачає низку конкретних заходів позитивних дій, спрямованих на підвищення ефективності та чутливості розслідування таких злочинів. Зокрема, політика передбачає необхідність «гендерно-компетентного персоналу» при розслідуванні таких злочинів. Це означає, що слідчі, прокурори та інші офіційні особи повинні мати спеціальну підготовку щодо психології жертв сексуального насильства, травмо-інформованого розслідування і динаміки гендерного насильства у контексті збройних конфліктів. На практиці це призвело до створення спеціалізованих груп слідчих та прокурорів з високим рівнем спеціалізованих знань та досвіду у розслідуванні випадків сексуального насильства, а також запровадження регулярного навчання та професійного розвитку у цій сфері. Окрім того, політика передбачає необхідність «зв'язків з громадянським суспільством» та «місцевими, національними і міжнародними жіночими організаціями, які працюють з жертвами гендерних злочинів». Це підтверджує факт, що прямий контакт між слідчими МКС та жертвами часто буває вкрай складним та травматичним. Через партнерство з організаціями громадянського суспільства, які мають досвід роботи з жертвами та довіру місцевих спільнот, Офіс Прокурора може більш ефективно встановити контакт з жертвами, оцінити їх потреби у захисті та зібрати докази таким чином, який мінімізує додаткову травму. Водночас, політика містить явні положення щодо необхідності «чутливого ставлення до питань конфіденційності та захисту приватності жертв». Це особливо важливо у контексті сексуального насильства, де жертви часто страждають від стигматизації та соціального остракізму у своїх громадах. Позитивні дії щодо захисту приватності можуть включати анонімне розслідування, використання кодів замість імен при документуванні показань, та обережність щодо того, як інформація щодо жертв поширюється в межах МКС та за його меж-

ами. Статті 87 та 88 Правил Процедури та Доказів МКС встановлюють детальні процедурні гарантії для захисту вразливих жертв та свідків під час судового розглядання. Так, ст. 87 дозволяє проведення слухань повністю чи частково в закритому режимі, коли це необхідно для «захисту безпеки, гідності та приватного життя жертви чи свідка» [9]. Ст. 88 вводить поняття «спеціальних заходів» для вразливих осіб, включаючи, наприклад, дозвіл на присутність психолога або члена сім'ї під час допиту, використання екрану для того щоб перешкодити очному контакту між жертвою та обвинуваченим, а також можливість давати свідчення через відео зв'язок замість особистої присутності в залі суду [9]. Однак, як зазначається у доповіді Міжнародного центру перехідного правосуддя про практику МКС щодо захисту жертв сексуального насильства, «хоча ці процедурні гарантії передбачені у Правилах процедури і доказування, їх застосування залежить від активної ініціативи слідчих, прокурорів та суддів, а не обов'язкового автоматичного застосування» [10, p. 23]. Це означає, що часто жертви сексуального насильства не отримають цих гарантій через те, що офіційні особи можуть не знати про них, не вважати їх необхідними, або просто через бюрократичні перешкоди. Позитивні дії щодо забезпечення такого захисту означають, що МКС повинен розробити виключні, активні та систематичні механізми для того щоб гарантувати, що всі вразливі жертви розуміють свої права на спеціальні заходи, мають можливість їх вимагати, та що ці заходи будуть справді реалізовані. Це може включати, наприклад, розповсюдження інформації на місцевих мовах про права жертв, підготовку персоналу МКС щодо того, як розпізнавати вразливих жертв та автоматично запропонувати їм спеціальні заходи, та встановлення механізму контролю якості для того щоб переконатися, що ці заходи справді дотримуються.

Один з найголовніших викликів у контексті захисту жертв у МКС стосується принципу «процесуальної рівності» (equality of arms) - фундаментального принципу справедливого судового розгляду, який передбачає, що всі сторони процесу повинні мати рівні можливості для представлення своєї позиції та захисту своїх прав. Проблема полягає в тому, що традиційно цей принцип інтерпретувався виключно в контексті прокуратури та захисту, з невеликим урахуванням інтересів жертв. Однак, у своєму дослідженні про справедливість щодо жертв у судових процесах в МКС, дослідниця Л. Періх Ерреро наголошує, що «справедливість щодо жертв повинна бути більше ніж порожньою фразою, а принцип процесуальної рівності повинен бути розширений для того, щоб передбачити рівність можливостей для жертв представити свої інтереси, а також для захисту та прокуратури» [11, p.102]. Це розширення принципу процесуальної рівності може бути розцінене як позитивна дія на користь жертв, що здійснюється для того, щоб компенсувати структурну нерівність, яка часто дискримінує жертв у судових процесах. Практично, розширена концепція процесуальної рівності щодо жертв означала б, що МКС повинен забезпечити щоб жертви, по-перше, мали доступ до адекватного правового представництва. Хоча Римський статут передбачає право на безкоштовне юридичне представництво для жертв, які не можуть собі дозволити адвоката, на практиці цей механізм часто є недостатньо фінансований, і багато жертв залишаються без представництва [12, p. 45]. Позитивні дії щодо процесуальної рівності передбачали б значне розширення правової допомоги для жертв, включаючи підвищення гонорарів адвокатам, які представляють жертв, для того щоб залучити більш досвідчених правників і розширити послуги надання правової допомоги на досудовому та післясудовому етапах процесу. По-друге, жертви мали б мати доступ до експертних послуг, які необхідні для ефективного представлення своїх інтересів. Прокурори часто можуть залучити психіатрів, медичних експертів, антропологів та інших фахівців для того щоб підтримати свою позицію. Однак, жертви, через обмеження у фінансуванні, часто не можуть залучити таких експертів. Позитивні дії передбачали б розширення можливостей для жертв залучати експертні послуги, особливо у контексті документування психологічного впливу злочинів та

тривалих наслідків насильства щодо жертв та їхніх сімей. По-третє, жертви мали б мати доступ до інформації та документів, необхідних для того щоб ефективно брати участь у судовому процесі. На практиці частина документів у справах МКС залишаються недоступними для юридичних представників жертв, що створює асиметрію у можливості представити аргументи та докази. Позитивні дії щодо інформаційного доступу передбачали б механізми для того щоб гарантувати, що юридичні представники жертв мають адекватний доступ до документів, необхідних для захисту інтересів їх клієнтів, за умови, що це не порушує законні потреби конфіденційності.

Один з найменше визнаних, але найбільш важливих аспектів позитивних дій щодо захисту жертв у МКС пов'язаний з психосоціальною підтримкою та реабілітацією. Жертви міжнародних злочинів часто страждають від серйозних психологічних травм, включаючи посттравматичний синдром, депресію, тривожність та інші психічні розлади, які можуть бути надзвичайно дебілітуючими та впливати на їх здатність функціонувати нормально у суспільстві. Вузька інтерпретація ролі МКС могла б передбачити, що психосоціальна підтримка жертв знаходиться за межами компетенції Суду та повинна бути справою медичних установ та організацій, які займаються психічним здоров'ям. Однак, така позиція була б глибоко неправедливою. МКС визнав, що сам процес судового розгляду може бути травматичним для жертв, особливо коли вони змушені давати показання про найбільш інтимні моменти своєї травми перед кількома сотнями людей у залі суду. Позитивні дії щодо психосоціальної підтримки означають, що МКС повинен був би розробити комплексні та травмо-інформовані програми психосоціальної допомоги для жертв та свідків. Це включає як безпосередню підтримку під час судового розгляду, так і довготривалу реабілітацію після закінчення справи. Такою підтримкою може бути психотерапія, консультування, групи підтримки для жертв, програми розвитку та інші заходи, спрямовані на допомогу жертвам повернутися до нормального функціонування та почуття гідності після травм отриманих внаслідок злочинів. Фонд для жертв, який згідно Римського статуту має мандат на надання допомоги жертвам, навіть без судового рішення про репарації, в рамках позитивних, розглядаючи психосоціальну підтримку як центральну частину свого мандату. Дослідниця гендерної справедливості Марк Вьєйда зазначає, що «Фонд для жертв має ключову роль у забезпеченні психосоціальної підтримки для жертв, але часто йому не виділяється достатньо ресурсів щоб адекватно виконати цей мандат» [13, p. 8]. Позитивні дії щодо психосоціальної підтримки означали б, що міжнародна спільнота, включаючи держави та донорів, повинна виділити більш значні ресурси для того щоб гарантувати, що жертви мають доступ до якісної психосоціальної допомоги. Одним з найбільш практичних викликів щодо реалізації позитивних дій у системі захисту жертв МКС є проблема масштабування та координації. МКС має обмежений бюджет, обмежену кількість персоналу, та неспроможна прямо займатися всіма аспектами захисту жертв, особливо у великих справах, які можуть стосуватися тисяч або десятків тисяч жертв. Наприклад, у справі The Prosecutor v. Dominic Ongwen, яка стосується злочинів у північній Угаді, МКС визнав потерпілими тисячі жертв, але був неспроможний забезпечити прямий контакт та індивідуалізований захист для кожної з них [14]. У цьому контексті, позитивні дії щодо захисту жертв вимагають розвитку різноманітних механізмів масштабування, які дозволяли б МКС працювати одночасно із сотнями тисяч жертв, навіть коли Суд у змозі безпосередньо взаємодіяти лише з невеликою частиною з них. Це включає, наприклад, розвиток партнерства з локальними організаціями громадянського суспільства, які можуть забезпечити психосоціальну підтримку, правову допомогу та інші послуги у місцях безпосереднього перебування жертв. Це також включає розвиток програм відбору на основі ризику, за допомогою яких МКС або Фонд для жертв визначають найбільш вразливих жертв та забезпечують їм пріоритетний доступ до обмежених ресурсів захисту. Позитивні дії щодо масштабування також передбачають

розвиток механізмів грамотного використання наукових знань від міжнародних та локальних партнерів. Дослідниця інституціональних реформ МКС К. Льоїс зазначає, що «одна з головних слабостей МКС полягає у його нездатності залучати знання та досвід локальних організацій, які часто мають краще розуміння культурних та соціальних контекстів, в яких мають місце злочини, ніж міжнародні органи» [15, p. 31]. Позитивні дії щодо залучення локальних знань передбачали б більш глибокий та систематичний обмін інформацією та кооперацію між МКС і локальними партнерами щодо кращих практик у забезпеченні захисту жертв та психосоціальної підтримки. Одним з найважливіших внесків сучасної теорії справедливості до розробки позитивних дій щодо захисту жертв є розуміння того, що жертви міжнародних злочинів часто піддавались не одній, а кільком формам дискримінації чи злочинної поведінки. Жінка, яка є членом етнічної меншини, може піддаватися дискримінації як на основі статі, так і на основі етнічної приналежності. Особа з інвалідністю, яка належить до певної релігійної групи, піддається дискримінації на основі як інвалідності, так і своєї релігії. Ці форми дискримінації часто взаємно посилюють одна одну та створюють унікальну форму травми та потреби у захисті, що не може бути адекватно вирішена простим розбором окремих форм дискримінації.

Є. Окорво справедливо стверджує, що «МКС поки що не розробив адекватної правової та концептуальної основи для обліку перехресної дискримінації, та це було однією з основних причин того, що багато жертв, які були найбільш серйозно дискримінованими, залишалися без адекватного захисту» [16, p. 42-43]. Розвиток позитивних дій щодо обліку жертв перехресної дискримінації передбачав би багаторівневі механізми захисту, які визнають унікальну природу дискримінації, якій піддаються жертви з перехресними ідентичностями. Практично, розвиток механізмів захисту при перехресній дискримінації означав би, наприклад, що при розслідуванні випадків насильства, МКС повинен особливо ретельно вивчати, як різні форми дискримінації можуть взаємодіяти для того щоб посилити травму жертв. При розробці програм психосоціальної підтримки, МКС повинен розробити спеціалізовані програми, які враховують специфічні потреби таких жертв. При розробці процедурних гарантій захисту, МКС повинен розглянути, які гарантії можуть бути спеціально розроблені для того щоб протидіяти кожній з форм дискримінації і механізми, які можуть допомогти жертві не мовчати про вчинений щодо неї злочин.

Висновок

Узагальнюючи, необхідно визнати, що розробка та запровадження комплексної системи позитивних дій щодо захисту жертв у МКС наштовхується на серйозні фінансові й інституціональні обмеження. МКС, як більшість міжнародних організацій, постійно зустрічається з недостатнім фінансуванням, і питання про те, як розприділити обмежені ресурси, залишаються об'єктом постійних дебатів та занепокоєння. Якщо МКС справді прагне бути судом справедливості для жертв, а не якоїсь абстрактної справедливості, то розподіл ресурсів повинен перейти в бік більшого фінансування механізмів захисту жертв. Позитивні дії щодо захисту жертв у МКС не повинні розглядатися як витрати або тягар, який Суд неохоче несе. Навпаки, вони повинні розглядатися як інвестиція у справедливість та законність, які є центральними у мандаті МКС.

Література

1. Rome Statute of the International Criminal Court, 17 July 1998 // United Nations, Treaty Series, vol. 2187. - 1998.

2. Jeune M. The role of victims at the International Criminal Court // Journal of International Criminal Justice. - 2017. - Vol. 15. - P. 15-45.

3. Bekoe O. A Trial Chamber's approach to protective measures for victims and witnesses // ICC Case Law. - 2012. - P. 40-58.

4. Hayes C. Gender justice at the International Criminal Court: Progress and challenges // International Criminal Law Review. - 2019. - Vol. 19, No. 1. - P. 15-30.

5. Christie N. The ideal victim // Contemporary Crises. - 1986. - Vol. 10. - P. 18-30.

6. Women's Initiatives for Gender Justice. The Al-Hassan case and gender justice at the ICC // Report. - 2024. - P. 1-25.

7. Disability rights and access to justice in international criminal proceedings // Human Rights Quarterly. - 2020. - Vol. 42, No. 1. - P. 10-35.

8. Office of the Prosecutor. Policy on Gender-Based Crimes // International Criminal Court. - 2023.

9. International Criminal Court, Rules of Procedure and Evidence, Rules 87-88. - 2013.

10. International Center for Transitional Justice. Protection of victims of sexual violence at the ICC // Report. - 2022. - P. 20-35.

11. Peritch Herrera L. Fairness to victims in proceedings before the International Criminal Court // International Criminal Law Review. - 2022. - Vol. 22, No. 1. - P. 95-125.

12. Victims' right to legal representation at the International Criminal Court // Oxford Journal of Legal Studies. - 2018. - Vol. 38, No. 2. - P. 40-60.

13. Wierda M. A prospective role for the Trust Fund for Victims // International Center for Transitional Justice. - 2016.

14. The Prosecutor v. Dominic Ongwen, Reparations Order, ICC-02/04-01/15-1904. - 2024.

15. Lewis K. Institutional reforms at the International Criminal Court // International Criminal Law Review. - 2021. - Vol. 21, No. 2. - P. 25-45.

16. Okoro Y. Intersectional discrimination and victims' protection at the ICC // Cambridge Journal of International Law. - 2023. - Vol. 12, No. 1. - P. 35-65.

Volodymyr Lysyk,
e-mail:volodymyr.lysyk@lnu.edu.ua
Andrii Sirko,
e-mail:sirandy7887@gmail.com

POSITIVE ACTIONS AS A MEANS OF ENSURING VICTIM PROTECTION IN THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT

The article examines the concept of positive action as a necessary tool for ensuring effective protection and substantive justice for victims in the ICC. Its relevance is due to the gap between de jure guarantees (Article 68) and de facto implementation of victims' rights. Formal equality approaches are ineffective in conditions of mass atrocities and structural discrimination.

The main thesis is that positive action is a legitimate mechanism for transforming abstract guarantees into concrete ones, especially for victims of intersectional discrimination.

The study analyses the evolution of ICC practice (interpretation of Article 68, Lubanga case), while highlighting structural constraints (budget, staffing). It analyses the concept of the 'ideal victim' (N. Christie), which leads to the marginalisation of 'real victims' (women, children, persons with disabilities).

The article examines specific mechanisms for positive action in detail. First, there are specialised investigation mechanisms of the Office of the Prosecutor ('Policy on Gender Crimes' (2023), which introduces a victim-centred and trauma-informed approach).

Secondly, procedural guarantees (Rules 87, 88). It is critically assessed that their application is not automatic but requires proactive action by the Court.

Thirdly, the expansion of 'equality of arms' (L. Perich Errero) is justified to ensure real equality for victims (funded representation, access to experts and materials).

Fourthly, the importance of psychosocial support is emphasised. The ICC is obliged to develop trauma-informed programmes (key role of the Victims Trust Fund).

Fifthly, the issue of intersectional discrimination is raised (E. Okorwo). The ICC lacks an adequate basis; positive action requires multi-level mechanisms.

The conclusions emphasise that the main challenge is institutional and financial constraints. However, if the ICC aspires to be a court of justice for victims, changing funding priorities is unavoidable. Positive action is an investment in the legitimacy and mandate of the Court.

Keywords: International Criminal Court, ICC, positive action, equality, equality of arms, procedural justice, victim protection, Rome Statute, procedural equality, reparations, cross-discrimination, victims of crime, human rights.